

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Мірошніченко-Гусак Людмили Андріївни «Відділ етнографії та народних промислів Волинського краєзнавчого музею: формування колекції, роль у збереженні національної культурної спадщини (1929–2018 рр.)», подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 26.00.05 – музеєзнавство. Пам'яткознавство

Загальносвітові тенденції розвитку музейної галузі на сучасному етапі засвідчують зростання суспільної ролі музеїв, їх налаштованість на громадський інтерес. Музейна справа все більше привертає увагу дослідників, зокрема, проблеми музеології щодо осмислення її теоретичних засад, структурної та галузевої складових, специфіки профільної діяльності. Ми пов'язуємо це з об'єктивними процесами формування в другій половині ХХ ст. нової культурної парадигми, де спадщина поступово вибудовується в окремий науково-інституціональний сегмент, стає об'єктом дослідницьких практик. Водночас якісні зрушення в соціогуманітаристиці, особливо, що стосується її інтелектуальних орієнтацій, коли в поле зору науковців потрапляють духовні феномени: ідеї, ментальність, свідомість, сформували комплекс проблем, що виокремився в міждисциплінарну науку – інтелектуальна історія з вивченням історії інтелектуального життя, історії ментальностей, історії ціннісних орієнтацій аж до діяльності певних професійних підрозділів і груп.

Представлена тема дисертаційного дослідження Людмили Мірошніченко-Гусак «Відділ етнографії та народних промислів Волинського краєзнавчого музею: формування колекції, роль у збереженні національної культурної спадщини (1929–2018 рр.)» є актуальною і важливою для розвитку українського музейництва та гуманітарних знань.

Означена проблема є запитаною в контексті наукової парадигми «візуальних студій» («visual studies»), актуального напрямку досліджень – візуальної історії, особливістю якої є реконструкція «історії образів» з гаслом «навчитися бачити», коли музейні предмети стають візуальним джерелом історичного

пізнання інваріантної реальності минулого людства, а в даному випадку етнографічні пам'ятки окрім всього візуально ідентифікують національний код.

Поставлена проблема співзвучна з інтелектуальними завданнями сучасної галузі історичних знань – публічної історії (Public History), яка, до прикладу, через музейні колекції налагоджує комунікації із суспільством, презентує історичні, зокрема і етнографічні, знання широкій аудиторії.

Здатність музеології творчо застосовувати досягнення суміжних наук, інтегрувати знання, наукові методи та підходи інших галузей наук пояснює її динамічний розвиток сьогодні, що підтверджується у роботі дисертантки. Окрім цього, проведене дослідження значно доповнює картину розвитку таких наук, як пам'яткознавство та волинезнавство.

Дисертаційна робота Людмили Андріївни Мірошниченко-Гусак становить значний науковий і практичний інтерес, тому що історія розвитку етнографічного підрозділу Волинського краєзнавчого музею не ставала об'єктом окремого комплексного дослідження, не приділялось достатньої уваги періодизації та особливостям пошукової роботи з формування його колекції, вагомому внеску музейників у збереження предметів народного промислу.

Розв'язання наукової проблеми, сутність якої полягає у комплексному аналізі діяльності відділу етнографії та народних промислів Волинського краєзнавчого музею з формування колекції та збереження національної культурної спадщини, стало можливим внаслідок чіткого обґрунтування актуальності теми, мети і завдань дослідження, хронологічних та географічних меж, формування методологічної бази дослідження.

Окремо слід зазначити, що об'єкт дослідження у відповідності до теми сформульовано широко, однак зміст роботи охоплює окрім Волинського краєзнавчого музею розвиток музейної справи на Волині у зазначений період. Уточненого пояснення потребують хронологічні межі щодо діяльності відділу в період Другої світової війни, оскільки здобувачка хоч і розглядає стан музею під час гітлерівської окупації, наводить конкретні втрати музейних предметів, однак торкається цієї проблеми побіжно. Що стосується верхньої хронологічної

межі дослідження, то, можливо, її слід було б деталізувати, наприклад, датою проведення інвентаризації чи переобліку фондів етнографічної колекції музею.

Новизна дисертації Л. А. Мірошніченко-Гусак полягає в тому, що вперше в українській історіографії виконано спеціальне комплексне дослідження, в якому глибоко проаналізовано процес створення та розвитку етнографічного підрозділу Волинського краєзнавчого музею впродовж 1929–2018 рр., вивчено його діяльність із формування колекції народних промислів, висвітлено антропологічний аспект зазначеної теми, подвижницьку працю музейників із збереження національного надбання, здійснено класифікацію етнографічної колекції музею за тематичним та типологічним принципами.

Структура роботи логічна, відповідає поставленим меті та завданням, складається із трьох розділів та дев'яти підрозділів, зміст яких відображає основні проблеми заявленої теми, засвідчує фахову компетентність авторки в означеній тематиці.

Зміст першого розділу включає аналіз історіографічної та джерельної бази дослідження, його методологічну основу. Список використаних джерел та літератури складає 401 позицію. Здобувачка залучила солідний масив наукової літератури з музеєзнавства, пам'яткознавства, краєзнавства та волинезнавства, розкрила зміст основних праць з означеної теми українських та значної частини зарубіжних авторів. На підставі проведеного Л. Мірошніченко-Гусак історіографічного аналізу випливає висновок про відсутність в українському науковому просторі узагальнюючої праці з історії діяльності відділу етнографії та народних промислів Волинського краєзнавчого музею та його ролі в збереженні культурної спадщини.

Дисертантка опрацювала достатньо інформаційну джерельну базу, яка стала основою для аналізу процесу формування етнографічної колекції музею, діяльності співробітників відділу етнографії та народних промислів з пошуку, обліку та промоції музейної колекції. У дисертації використані матеріали фондів Державного архіву Волинської області, які дали можливість уточнити якісний зміст колекції та місце зберігання окремих музейних предметів,

детальніше розкрити багатогранну діяльність відомого музейника і фольклориста Волині Олексія Ошуркевича. До наукового обігу введені матеріали фондів та наукового архіву Волинського краєзнавчого музею про діяльність закладу, і відділу зокрема, в сучасних умовах, розкриваються інноваційні підходи до роботи з відвідувачами.

Важливим практичним доробком здобувачки стала практична робота у фондах музею з ідентифікації етнографічних пам'яток, визначення їх приналежності до типологічних груп і підгруп.

Окрім архівних документів авторка дослідила нормативно-правові акти державної влади в галузі музейної справи, музейні статuti, положення, путівники, проспекти, каталоги колекцій, залучила спогади співробітників музею і відділу, які сприяли комплексному аналізу представленої теми.

У підрозділі про логіко-аналітичний інструментарій, використаний авторкою під час підготовки дисертаційного дослідження, висвітлено систему принципів, підходів і методів, які дозволили здійснити всебічний аналіз процесу формування колекції предметів традиційної культури українців, внеску музейних працівників у збереження національної спадщини, визначити об'єктивні та суб'єктивні чинники, які негативно чи позитивно вплинули на діяльність етнографічного підрозділу музею. Здобувачка, зважаючи на неусталеність низки понять в сучасній музеології, вдало подає їх з поясненнями конкретних авторів.

У Розділі другому дисертантка простежила історичний процес становлення та розвитку музейних закладів на Волині наприкінці ХІХ ст. – початку ХХ ст., слушно наголосивши, що поява етнографічного музейництва пов'язана із формуванням в першій половині ХІХ ст. науки етнографії.

Не викликає заперечень подана Л. А. Мірошніченко-Гусак періодизація діяльності відділу етнографії та народних промислів музею з 1929р. до 2018 р. Характеризуючи кожен з трьох виділених періодів, авторка зупиняється на пошуковій роботі працівників відділу, формуванні та шляхах поповнення колекції, відзначає особливості «польського періоду» в історії краю та вплив

європейського музейництва на музейну справу Волині. Радянський період, як цілком справедливо зауважує дисертантка, позначений складними деформаційними процесами нівелювання національного компоненту в музейній роботі, що призвело до ліквідації етнографічного підрозділу, часткового розпорощення та знищення колекції традиційної культури українців, і лише завдячуючи самовідданій праці музейників вдалося під час пошукових експедицій поповнити колекцію унікальними пам'ятками народної творчості. Досліджуючи радянський період, дисертантка, на наш погляд, могла б ширше торкнутися репресивної політики влади щодо музейних працівників.

Із здобуттям незалежності України, як слушно стверджує Людмила Мірошніченко-Гусак, відновлений у 1989 р відділ, розгорнув активну діяльність у науково-дослідному, експозиційно-виставковому, культурно-просвітницькому напрямках, розпочалась робота зі створення Музею етнографії та народних промислів. Слід звернути увагу, що розроблені у 1991 р. та 2010 р. концепції та тематико-експозиційні плани нереалізованого музею, все ж таки виразно демонструють розвиток музейної думки, історію тематико-експозиційних ідей в музейництві.

Розглядаючи сучасний етап діяльності відділу етнографії та народних промислів, здобувачка в Розділі третьому дисертації зупиняється на проблемах комплектування та атрибуції етнографічної колекції, характеристиці її типологічних груп, питаннях реставрації, консервації та умовах зберігання музейних предметів у фондах закладу, особливу увагу приділяє вивченню та каталогізації предметів колекції, питанням підготовки каталогів, буклетів, путівників. Авторка акцентує увагу на науково-дослідній та виставковій роботі відділу, висвітлює сучасні форми та методи роботи з аудиторією, наголошує на необхідності вивчення потреб відвідувачів, залучення до співпраці науково-освітніх інституцій та громадських організацій. Важливим видається, описаний у роботі, досвід музейників О. Ошуркевича та Н. Гатальської з вивчення об'єктів нематеріальної спадщини, що є актуальним напрямом музейного сьогодення.

Достатньо інформативними є додатки, що змістовно доповнюють матеріал дисертації, засвідчують вагомий практичний доробок авторки, складають основу для майбутніх наукових досліджень.

Наукові положення, узагальнення та висновки дисертації Л. А. Мірошніченко-Гусак пройшли апробацію і достатньою мірою знайшли відображення у 17 опублікованих наукових статтях, 6 з яких надруковані у наукових фахових виданнях, а також 11 – у виступах на різного рівня наукових конференціях.

Автореферат розкриває структуру та зміст дисертації, положення і висновки якої, викладені у стислому вигляді.

Мета дисертаційного дослідження досягнута, сформульовані завдання виконані. Положення і висновки роботи базуються на ґрунтовній дослідницькій базі, є науково виваженими і достатньо аргументованими.

Висловлені зауваження, пропозиції та побажання не ставлять під сумнів наукову вагу дисертації Л. А. Мірошніченко-Гусак та не впливають на загальну позитивну оцінку представленої роботи. Вони можуть бути реалізовані здобувачкою в її подальшій перспективній науковій діяльності.

Кандидатська дисертація Л. А. Мірошніченко-Гусак є самостійною роботою, яка в сучасній українській історіографії з музеєзнавчої точки зору комплексно висвітлює історію становлення та розвитку відділу етнографії та народних промислів Волинського краєзнавчого музею, роль підрозділу закладу в формуванні етнографічної колекції та збереженні національного культурного надбання.

Вважаємо, що дисертаційна робота «Відділ етнографії та народних промислів Волинського краєзнавчого музею: формування колекції, роль у збереженні національної культурної спадщини (1929–2018 рр.)» є самостійним і завершеним науковим дослідженням, виконаним на належному науково-теоретичному рівні, який відповідає кваліфікаційним вимогам п. 9, 10 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами від

19 серпня 2015 року № 656), а її авторка Л. А. Мірошніченко-Гусак заслуговує присудження наукового ступеня доктора історичних наук за спеціальністю 26.00.05 – музеєзнавство. Пам'яткознавство.

Офіційний опонент:

провідний науковий співробітник

Інституту історії України НАН України,

доктор історичних наук, доцент

Р. В. Маньковська

